

ჩინეთი შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ფარგლებში

მაია კაპანაძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი,
ქ. თბილისი, ჩარგლის ქუჩა 73, 0179,
საქართველო, +995558766887
maia.kapanadze@ciu.edu.ge.
<https://orcid.org/0000-0002-7460-5374>

მარიამ გალდავა

პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორანტი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი.
ქ. თბილისი, შ. ნუცუბიძის ქ. 29. 0179.
საქართველო, +99595077163.
Mar.galdava@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-3443-1998>

აბსტრაქტი.

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია არის მთავრობა-თაშორისი საერთაშორისო ორგანიზაცია. იგი 22 წლის წინ შანხა-იში დაარსდა. ამ ორგანიზაციის დამფუძნებლები არიან: ჩინეთი, რუსეთი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ტაჯიკეთი და უზბეკეთი. მას შემდეგ შეუერთდნენ ინდოეთი, პაკისტანი და ირანი. ეს ქვეყნები არიან შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის მუდმივი წევრ-ები.

გარდა ზემოთჩამოთვლილი მუდმივი წევრი ქვეყნებისა, შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში არიან დამკვირვებ-

ლის სტატუსის მქონე სახელმწიფოები და ასევე ის ქვეყნები, რომელთაც დიალოგის პარტნიორები ეწოდებათ.

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ერთ-ერთი მთავარი წევრი ქვეყანა ჩინეთია, რომელიც არა მხოლოდ ამ ორგანიზაციის ფარგლებში, არამედ მსოფლიო მასშტაბითაც აქტიურობს. მისი აქტიურობა საკუთრივ ამ ორგანიზაციის ფარგლებში ყოველთვის გამორჩეული იყო. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ჩინეთის აქტიურობის ზრდა რუსეთ-უკრაინის ომის მიმდინარეობის პერიოდში. მას შემდეგ, რაც ჰააგის სასამართლომ შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის, ასევე ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წევრი ქვეყნის - რუსეთის პრეზიდენტი დამნაშავედ ცნო, პირველი, ვინც ამ ქვეყანას ესტუმრა, ჩინეთის პრეზიდენტი იყო, რომელმაც მოსკოვში ჩაიტანა რუსეთსა და უკრაინის სამშვიდობო მოლაპარაკების 12 პუნქტიანი გეგმა. ამ ვიზიტით მკაფიოდ გაესვა ხაზი შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის, ამ ორი მნიშვნელოვანი წევრი ქვეყნის მოკავშირეობის სიმყარეს.

ამავე დროს ჩინეთი ცდილობს თავისი როლი გაზარდოს ახლო აღმოსავლეთის რეგიონშიც. მისი ამ პოლიტიკური მისწრაფებების მაჩვენებელია ის, რომ მისი შუამავლობით დიპლომატიური ურთიერთობა აღდგა შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ერთ-ერთ წევრ ქვეყანას - ირანსა და საუდის არაბეთის შორის.

საკვანძო სიტყვები: ორგანიზაცია; თანამშრომლობა; ჩინეთი; რეგიონი; ქვეყანა; კავშირი.

შესავალი.

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში მისი ერთ-ერთი უმსხვილესი წევრის - ჩინეთის როლის, ადგილის და მისი ურთიერთობების ხასიათი, ამ ორგანიზაციის სხვა წევრ ქვეყნებთან თანამშრომლობის ფარგლებში განსხვავებულია და აქედან გამომდინარე, საკმაოდ საინტერესოა.

სანამ უშუალოდ ძირითადი საკითხის განხილვაზე გადავალთ, უნდა აღინიშნოს, რომ შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია არის მთავრობათაშორისი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც დაარსდა 2001 წლის 15 ივნისს შანხაიში. მისი დამფუძნებელი წევრი ქვეყნები არიან: ჩინეთი, რუსეთი, ყაზახეთი ყირგიზეთი, ტაჯიკეთის და უზბეკეთი. 2017 წელს ამ ორგანიზაციას შეუერთდა ინდოეთი და პაკისტანი, 2021 წელს კი ირანი.

მეთოდი.

სტატია ეფუძნება: შედარებითი ანალიზის, რეტროსპექტული ანალიზისა და სტრუქტურულ - ფუნქციონალური ანალიზის კვლევის მეთოდებს.

შედეგები.

ჩინეთი შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში ერთ-ერთი ძლიერი წევრი ქვეყანაა, რომელიც თავის ინტერესებს მხოლოდ ამ ორგანიზაციის შიგნით არ ატარებს. მას დიდ ანგარიშს უწყევნ ამ ორგანიზაციის სხვა წევრი ქვეყნები.

დისკუსია.

სანამ ძირითად საკითხზე გადავალთ, მანამდე აუცილებლად მოკლედ ვისაუბრებთ იმაზე, თუ როგორია შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია, რომლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ქვეყანაა ჩინეთი. შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია, არის ოფიციალურად გამოცხადებული მიზნების, ამოცანებისა და თანამშრომლობის ფართო სპექტრის მქონე ორგანიზაცია და XXI საუკუნის უკიდურესად ამბიციური პროექტი.

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის მიზნებია: წევრ ქვეყნებს შორის ურთიერთდობისა და კავშირის განმტკიცება; პოლიტიკურ, სავაჭრო, ეკონომიკურ, კვლევით, ტექნოლოგიურ, კულტურულ, საგანმანათლებლო, ენერგეტიკის, ტრანსპორტის, ტურიზმის და სხვა სფეროებში თანამშრომლობის განვითარებისთვის ხელის შეწყობა; ერთობლივი ძალისხმევით რეგიონში მშვიდობის, უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის შენარჩუნება;

მოქმედება დემოკრატიული, სამართლიანი და რაციონალური ახალი საერთაშორისო პოლიტიკური და ეკონომიკური წეს-რიგის შესაქმნა (Allison, 2021:158).

ამ ორგანიზაციის შეფასებისთვის აუცილებელია ყურადღების გამახვილება იმის შესახებ, თუ რა წვლილი შეიტანეს წევრმა ქვეყნებმა, შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში, მისი შექმნიდან დღემდე. ასევე, თვალ-ყური უნდა ვადევნოთ ცვლილებებსა და მათ მიდგომებს ორგანიზაციის საქმიანობისადმი, მისი ფორმირებისა და განვითარების დროს. ამავდროულად, მიზანშეწონილია ყურადღების გამახვილება საერთაშორისო ურთიერთობებში შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის მნიშვნელოვანი გავლენიანი აქტორის - ჩინეთის ინტერესებსა და პოზიციებზე აღნიშნულ ორგანიზაციაში, რამაც დიდწილად განსაზღვრა შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის განვითარების მიმართულება.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ორგანიზაციის ასევე მნიშვნელოვანი წევრი ქვეყნა - რუსეთი ჩინეთთან ერთად მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის სტრატეგიულ მიზნებს და ამოცანებს. ეკონომიკური თანამშრომლობა ჩინეთსა და რუსეთს შორის XX საუკუნის ბოლოსა და XXI საუკუნის დასაწყისში, ორი ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილი გახდა (You, 2013:320). ბოლო პერიოდში ჩინეთმა და რუსეთმა მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწიეს სხვადასხვა სფეროში თანამშრომლობის მხრივ. მათ შორის გაღრმავდა ურთიერთობა ვაჭრობისა და ეკონომიკური ურთიერთობების მიმართულებით. ასევე სამრეწველო და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის მიმართულებითაც. შედეგად, ტრადიციული საქონელგაცვლითი ოპერაციები გახდა რეგიონული ეკონომიკური პრობლემების მოგვარების მნიშვნელოვანი საშუალება. ასე, რომ შეიძლება ითქვას, დღეს პოლიტიკური თვალსაზრისით ჩინეთისა და რუსეთს ურთიერთობები კარგ მდგომარეობაშია (Yubin, 2013: 230). მეგობრობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება ჩინეთსა და რუსეთს შორის განსაზღვრავი მრავალმხრივი პარტნიორობის შემდგომ გაღრმავებას, ორი ქვეყნის ხალხთაშორის

მეგობრულ ურთიერთობას და სტრატეგიულ პარტნიორობას (Allison, 2022:5). ჩინეთისა და რუსეთის მიერ შექმნილი პარტნიორული ურთიერთობები ეფუძნება საერთო მოთხოვნილებებს. არსებობს ამ ურთიერთობების განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობები მყარი ორმხრივად სასარგებლო თანამშრომლობის საფუძველზე. ორმაგი ძალისხმევით, როგორც ჩინეთი, ასევე რუსეთი ყველაფერს აკეთებენ, რათა განავითარონ საკუთარი ქვეყნების ეკონომიკა, აგრეთვე ორმხრივად სასარგებლო ვაჭრობა და ეკონომიკური თანამშრომლობა. ამ ურთიერთობებს აქვთ მყარი ფუნდამენტი, პერსპექტიული მიზნები და ფართო საგარეო გავლენა. ჩინეთი და რუსეთი გაეროს უშიშროების საბჭოს მუდმივი წევრებიც არიან, რაც იმას ნიშნავს, რომ ორ ქვეყანას შორის თანამშრომლობა გლობალური სახის ხასიათს ატარებს.

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებში ცხოვრობს პლანეტის მთლიანი მოსახლეობის მეოთხედზე მეტი და მათ ტერიტორიაზე კონცენტრირებულია მნიშვნელოვანი და ზოგიერთ შემთხვევაში იშვიათი პლანეტის მრავალფეროვანი ბუნებრივი რესურსების დიდი ნაწილი, იქნება ეს მინერალური, თუ ბიოლოგიური. ამის გარდა, ამ ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებს მნიშვნელოვანი სამხედრო პოტენციალი აქვთ. ამ მატერიალური ფაქტორების ერთობლიობა, აგრეთვე ორგანიზაციის წევრების მისწრაფებები, დაიცვან საგარეო პოლიტიკის კურსი, რომელიც აკმაყოფილებს საკუთარ ეროვნულ ინტერესებს, შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია გადააქცია თანამედროვე საერთაშორისო პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ურთიერთობებში ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიან და ავტორიტეტულ ალიანსად (ბაშელეიშვილი, 2021:7-8). უნდა აღინიშნოს, რომ შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის შექმნა ცივი ომის დასრულების შემდეგ ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენაა (Medeiros, 209:4).

XXI საუკუნიდან გაიზარდა საერთაშორისო სამთავრობათაშორისი ორგანიზაციების მნიშვნელობა, რომლის ფარგლებშიც სახელმწიფო იძენს შესაძლებლობას, გააძლიეროს თავისი უსაფრთხოება და შეიმუშაოს ეკონომიკური თანამშრომლობის გაღრმავების სტრატეგიული გეგმა (Blank, 2005:17). ამ კუთხით

საინტერესოა შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია, როგორც თანამედროვე ევრაზიის ერთ-ერთი წამყვანი რეგიონული ორგანიზაცია. ის არის უსაფრთხოებისა და ექსტრემიზმის, სეპარატიზმის და ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობების თანამედროვე მნიშვნელოვანი ორგანიზაცია (Goreczky, 2019:147).

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის შექმნა პირდაპირ უკავშირდება 1991 წელს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის (სსრკ-ს) დაშლის შემდგომდროინდელ გეოპოლიტიკურ მოვლენებს ევრაზიის კონტინენტზე. პოსტსაბჭოთა სივრცეში ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოების (საბჭოთა კავშირის მემკვიდრე-რუსეთის ფედერაცია, ყაზახეთი, ტაჯიკეთი, ყირგიზეთი, უზბეკეთი) ჩამოყალიბების შედეგად ჩინეთის საზღვრებზე სიტუაცია მნიშვნელოვნად შეიცვალა. ამ პირობებში აუცილებელი გახდა კეთილმეზობლური ურთიერთობების ჩამოყალიბება და რეგიონული უსაფრთხოების განმტკიცება. რეგიონში ასევე მნიშვნელოვანი იყო ავღანეთის ფაქტორის გათვალისწინებაც (Blank, 2008:256).

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის საქმიანობის გააქტიურება უკავშირდება ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში შექმნილ ტერორისტულ ორგანიზაციებს, რომლებმაც სერიოზული საფრთხე შეუქმნეს უსაფრთხოებასა და მშვიდობას რეგიონში. ამიტომ ბრძოლა სეპარატიზმის, ტერორიზმის და ექსტრემიზმის წინააღმდეგ გახდა შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის საქმიანობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სფერო (Acharya, 2017:258).

2016 წელს ტაშკენტში გამართულ შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის სამიტზე ხელი მოეწერა შეთანხმების მემორანდუმს ინდოეთსა და პაკისტანთან, რაც ამ ორგანიზაციის გაფართოების პროცესისაკენ გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გახდა. მანამდე, 2015 წელს უფაში ჩატარებული სამიტი შეფასდა შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ისტორიაში გადამწყვეტ მომენტად, რაც გულისხმობს ევრაზიის პოლიტიკური და

ეკონომიკური აქტიურ საქმიანობაზე გადასვლას (Acharya, 2017: 328).

2017 წლის 9 ივნისს, შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის სრულყოფილებიანი წევრები გახდნენ ინდოეთი და პაკისტანი (Goreczky, 2019:269). მათ შემდეგ კი, 2021 წლის 17 სექტემბერს შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის დაარსებიდან 20 წლის თავზე, მას შეუერთდა ირანი (ბაშელეიშვილი, 2021:8-9).

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ორი დიდი ქვეყნის ჩინეთისა და რუსეთის ურთიერთობების პოზიტიური დინამიკა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ევრაზიის რეგიონში ამ ორგანიზაციის როლის გაზრდას, მის გაფართოებას და გეოპოლიტიკური წონის ფუნდამენტურ ცვლილებას თანამედროვე ევრაზიის ინტეგრაციული პროცესების პირობებში (Goreczky, 2019:169).

ერთ-ერთი აქტუალური საკითხი არის შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ორი წამყვანი სახელმწიფოს - ჩინეთი-რუსეთის და ამერიკის შეერთებული შტატების, ერთობები, ამ ორგანიზაციის ახალი როლისა და მისი წამყვანი წევრი ქვეყნების სტრატეგიის შეფასება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჩინეთსა და რუსეთს შორის დადებულია კეთილმეზობლური და მრავალმხრივი ხელშეკრულებები და შეთანხმებები, რომელთა განხილვას აქ არ მოვახდენთ. ყურადღებას გავამახვილებთ მხოლოდ ბოლო დროინდელ მოვლენებზე.

მიმდინარე წლის 20 მარტს ჩინეთის პრეზიდენტი სი ძინ პინი მოსკოვში ჩავიდა. ამ ვიზიტის დროს ორივე ქვეყნის პრეზიდენტმა განცხადა, რომ ჩინეთი და რუსეთი სტრატეგიული პარტნიორები არიან. რუსეთთან ურთიერთობას ჩინეთის პრეზიდენტი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს. ამის მაჩვენებელია ის, რომ სი ძინ პინი პირველი სახელმწიფო ლიდერია, რომელიც ჰააგის ტრიბუნალის ორდერის გაცემის შემდეგ, რითაც რუსეთის პრეზიდენტი ვლადიმერ პუტინი ძებნილადაა გამოცხადებული და მასზე დაპატიმრების სანქციაა გაცემული, საკმაოდ დიდი დელეგაციით ჩავიდა რუსეთში. ჩინეთის პრეზიდენტმა რუსეთის

პრეზიდენტს, ძვირფასი მეგობარი. უწოდა. ეს ვიზიტი სამი დღე გაგრძელდა. ჩინეთის პრეზიდენტმა მოსკოვში რუსეთ-უკრაინის ომის სამშვიდობო მოგვარების 12 პუნქტიანი გეგმა ჩაიტანა, რასაც სკეპტიკურად უყურებენ დასავლეთში. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ რუსეთ-უკრაინის ომს სი ძინ პინი უკრაინის კრიზისს უწოდებს. აღნიშნული ვიზიტის ერთ-ერთი მიზანია ამ ქვეყნებს შორის სავაჭრო და ეკონომიკური ურთიერთობის უფრო მეტად გაფართოება. სი ძინ პინიმ ჩინეთი და რუსეთი დიდ მეზობელ ძალებად მოიხსენია.

შეხვედრაზე პუტინმა ჩინელ კოლეგას უთხრა, რომ რუსეთისათვის საერთაშორისო სანქციების დაწესების გამო ქვეყნიდან გასულ დასავლურ კომპანიებს ჩინური ჩანაცვლებს.

რუსეთში ჩინეთის პრეზიდენტის ვიზიტამდე ერთი კვირით ადრე შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის სამმა ქვეყანას; ჩინეთმა, რუსეთმა და ირანმა ერთობლივი სამხედრო წვრთნები გამართეს ომანის ყურეში.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სი ძინ პინის რუსეთში ვიზიტამდე ცოტა ხნის ადრე, კერძოდ, 10 მარტს შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ერთ-ერთი წევრი ქვეყანა - ირანი და საუდის არაბეთი დიპლომატიური ურთიერთობის აღდგენაზე შეთანხმდნენ. ამ შეთანხმების პირობაში ასევე შედის ორმხრივი სუფერენიტეტის პატივისცემა და ერთმანეთს საშინაო საქმეებში ჩაურევლობა. აქვე მოკლედ აღვნიშნავთ, რომ ამ ორ ქვეყანას შორის დიპლომატიური ურთიერთობა 2016 წელს გაწყდა, მას შემდეგ, რაც საუდის არაბეთში შიიტი სასულიერო ლიდერის სიკვდილით დასჯის გამო თეირანში თავს დაესივნენ საუდის არაბეთის საელჩოს.

ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის ამ ორ მნიშვნელოვან ქვეყნებს შორის დიპლომატიური კავშირის აღდგენაში შუამავლის როლი ჩინეთმა შეასრულა. აღნიშნული ნაბიჯით ჩინეთმა, როგორც შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ერთ-ერთმა მთავარმა წევრმა ქვეყანამ - ხაზი გაუსვა თავისი პოზიციის განმტკიცებას ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში. ჩინეთის ეს ნაბიჯი არც

რუსეთისთვის, როგორც ამ ორგანიზაციის ასევე მნიშვნელოვანი წევრი ქვეყნისა და არც ამერიკის შეერთებული შტატებისათვის არის მისაღები. ფაქტუა, რომ ამით ჩინეთმა დაანახა ორივე ამ ქვეყანას, რომ მისთვის მნიშვნელოვანია ამ რეგიონში პოზიციების განმტკიცება და რომ ის უკვე მნიშვნელოვანი მოთამაშე გახდა ახლო აღმოსავლეთში.

უნდა აღინიშნოს, რომ შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია არ არის სამხედრო-პოლიტიკური ალიანსი ნატოს მსგავსად. თუმცა ამ ორგანიზაციაში მასში ყურადღება გამახვილებულია უსაფრთხოების საკითხებზე, ტერორისტული ჯგუფების საფრთხეებისაგან რეაგირებაზე და სხვა. თანდათან შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია გახდა ექსტრემიზმისა და ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი ცენტრალურ აზიაში (Acharya, 2017:216).

შემუშავებული საერთაშორისო სამართლებრივი და რეგიონული ანტიტერორისტული სტრუქტურის ბაზა შესაძლებლობას აძლევს შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციას განახორციელოს ანტიტერორისტული ღონისძიებები საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების ფარგლებში (Acharya, 2017:216).

რუსეთს უნდა ცენტრალური აზიის რეგიონი გადააქციოს გლობალური პოლიტიკის მნიშვნელოვან რეგიონად. სხვა სახელმწიფოებისთვის შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია არის რესურსების წყარო და ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის პლატფორმი. რუსეთისთვის რეგიონი სტრატეგიული მნიშვნელობისაა, ვინაიდან ის მიიჩნევს, რომ ცენტრალური აზია არის რუსული გავლენისა და ინტერესების სფერო.

ჩინეთის ხელმძღვანელობისთვის შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ თავდაცვისა და უსაფრთხოების სფეროებში მისი წევრების თანამშრომლობის პერსპექტივების გამო, არამედ ვაჭრობისა და ეკონომიკური თანამშრომლობის შემდგომი განვითარებისათვისაც. შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში წევრობა ჩინეთს საშუალებას აძლევს ქვეყნის სწრაფად მზარდი ეკონომიკისთვის

მის საექსპორტო პროდუქციის მსხვილ სამომხმარებლო ბაზრებზე ხელმისაწვდომობას. მას, როგორც ბუნებრივი რესურსების ლიდერ მომხმარებელ ქვეყანას, შესაძლებლობა აქვს ექსპორტიორის ფარგლებში ყველა საჭირო პროდუქტის მიღებისა და გამოყენებისა ორგანიზაციის წევრი ქვეყნების პოტენციალის გათვალისწინებით (Allison, 2022:251).

აღნიშნული რეგიონული ორგანიზაცია მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური მოთამაშე გახდა, რომელიც აერთიანებს ოთხი ბირთვული იარაღის მქონე ქვეყანას: ჩინეთს, რუსეთს ინდოეთი, პაკისტანს და ბირთვული პროგრამის მქონე ირანს.

ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოებს შორის ორმხრივი ურთიერთობების ნორმალიზაციას ხელს უწყობს ლიდერების ოფიციალური გაცვლითი ვიზიტები. 2001 წელს ჩინეთისა და რუსეთის ხელმძღვანელებმა ხელი მოაწერეს კეთილმეზობლობის, მეგობრობისა და თანამშრომლობის ხელშეკრულებას, რომელშიც ხაზი არის გასმული ორმხრივი ტერიტორიული პრეტენზიების არარსებობაზე სახელმწიფო საზღვრების ურღვევობის ზოგადად მიღებული საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების შესაბამისად. მაშინდელმა რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილემ თავის გამოსვლაში აღნიშნა, რომ რუსეთსა და ჩინეთს არ აქვთ საზღვრებზე სადავო მონაკვეთები. რაც შეეხება საზღვრის ორ არაკოორდინირებულ მონაკვეთს, რომლის საერთო სიგრძე 2%-ზე ნაკლებია, ორივე მხარე მიზნად ისახავს ოპტიმალურ, ორმხრივად მისაღებ გადაწყვეტილებას ამ მიმართულებით (Blank, 2005:97).

2004 წელს ჩინეთში ვ. ვ. პუტინის ოფიციალური ვიზიტის დროს ხელი მოეწერა დამატებით შეთანხმებას რუსეთ-ჩინეთის საზღვრის აღმოსავლეთ სეგმენტზე. ჩინეთის მაშინდელმა ლიდერმა ხუც ზინ ტაომ აღნიშნა, რომ ეს ნიშნავს ორ ქვეყანას შორის სასაზღვრო საკითხების საბოლოოდ მოგვარებას (Blank, 2008: 152). ამასთან დაკავშირებით თავის მხრივ, ვ. ვ. პუტინმა კომენტარი გააკეთა: „ყველაზე მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ნაბიჯი

გადაიდგა - სასაზღვრო საკითხი ჩვენს ქვეყნებს შორის დასრულდა“ (Blank, 2008:152).

ჩინეთისთვის პოსტსაბჭოთა რესპუბლიკებთან სასაზღვრო პრობლემა ეტაპობრივად მოგვარდა. ჩინელმა დიპლომატებმა მოლაპარაკებების სერია გამართეს (1994, 1997-1998 წწ.), რის შედეგადაც საბოლოოდ გადაწყდა ყველა სადავო სასაზღვრო თემა ჩინეთსა და ყაზახეთს შორის. მათ საბოლოოდ, მიაღწიეს „საზღვრის დემარკაციის პროტოკოლის“ ხელმოწერას. ის 2002 წელს. დამტკიცდა, რომლითაც ჩინეთის და ყაზახეთის ხალხთა ინტერესები იქნა გათვალისწინებული. ეს ნიშნავდა მათ შორის საზღვრის პრობლემების სრულ მოგვარებას (Blank, 2005:103).

ჩინეთსა და ყირგიზეთს შორის სასაზღვრო საკითხები გადაწყდა მხარეთა შორის მოლაპარაკებების შედეგად, რომელიც ორ ეტაპად შედგა. 1996 წელს მათ შორის გაფორმდა საზღვრის შესახებ შეთანხმება. 1999 წელს კი დაიდო სამი ქვეყნის სახელმწიფო საზღვრების (ჩინეთი, ყირგიზეთი და ყაზახეთის) შეთანხმება, რომელიც გახდა მეზობელ ქვეყნებს შორის ცალკე შეთანხმების საფუძველი. 1999 წლის დეკემბერში ხელი მოეწერა შეთანხმებას ტაჯიკეთსა და ჩინეთს შორის. 2000 წელს კი ჩინელი დიპლომატები ზემოხსენებული სამი ქვეყნის სახელმწიფო საზღვრების გადაკვეთაზე შეთანხმების შესახებ ყირგიზეთისა და ტაჯიკეთის კოლეგებთან შეთანხმდნენ (You Bin, 2013:99-100).

ამრიგად, ყოფილ საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებსა და ჩინეთს შორის სახელმწიფო საზღვრის დემარკაციის საკითხები XX საუკუნის 90-იან წლებში გადაწყდა,

შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია დასავლელი ექსპერტების მიერ ხშირად ცენტრალური აზიის ნატო-ს ალტერნატივად აღიქმება. ეს ორგანიზაცია არ განიხილებოდა წევრი სახელმწიფოების მიერ ამ კუთხით. არა მხოლოდ ჩინეთი, არამედ სხვა სახელმწიფოები, რომლებსაც ცენტრალურ აზიაში საკუთარი ინტერესები აქვთ, ცდილობენ რეგიონული მასშტაბის ბალანსის მოდელის აღდგენას (ჩინეთსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს, ჩინეთსა და რუსეთს, ამერიკის შეერთებულ შტატებსა

და რუსეთს შორის). ამდენად, დასტურდება, რომ ცენტრალური აზია მსოფლიო საკითხებში თავისი პერიფერიული პოზიციიდან გამოვიდა. ამ კონტექსტში XXI საუკუნის მეორე ათწლეულის ძირითადი ამოცანაა იმის უზრუნველყოფა, რომ „ცივი ომის“ პერიოდში დამახასიათებელი კონფრონტაციული ურთიერთქმედებები დომინანტური არ იყოს, რადგან არსებობს ტერორიზმის და ბევრი სხვა საფრთხეები, რომელიც აერთიანებს ყველა ძირითად მოთამაშეს, როგორც რეგიონულს, ისე არარეგიონულს, დაწყებული 2001 წლის 11 სექტემბერიდან და ასე გრძელდება სისტემატიურად მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებში. მათ შორის ცენტრალურ აზიაშიც. თუმცა, არსებობს მთელი რიგი რისკ-ფაქტორები, რომლებიც საჭიროებენ სერიოზულ განხილვას.

ახალი მსოფლიო წესრიგის რღული ფორმირების გათვალისწინებით ჩინეთი, ამერიკის შეერთებული შტატები და რუსეთი ობიექტურად კონკურენტები არიან რეგიონში. მიუხედავად ამისა, ბოლო პერიოდში მიღწეულია დიალოგი ტერორიზმის, ექსტრემიზმის, ტრანსსასაზღვრო დანაშაულის, ნარკოტრაფიკის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროებში რუსეთისა და დასავლეთის ქვეყნების ურთიერთობებში გარკვეული კრიზისის მიუხედავად. მაგალითად, ე.წ. „ისლამური სახელმწიფოს“ ტერორისტული საქმიანობის გაძლიერებამ რუსეთსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს ამ სახიფათო ფენომენთან დასაპირისპირებლად ერთობლივი ძალისხმევისკენ მოუწოდა. ამისდა მიუხედავად რუსეთ-უკრაინის იმმა ბევრი რამ შეცვალა ქვეყნებს შორის ურთიერთობებში.

აქედან გამომდინარე, არსებული პრობლემები ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და რუსეთს შორის მსოფლიო არენაზე, ისევე როგორც ჩინეთისა და ამერიკის შეერთებული შტატების ინტერესების შეჯახება ზოგიერთ სფეროში ძალზე რთული გადასალახია, ვინაიდან თითოეული მათგანის ამოცანაა, კონკურენტი ქვეყნის „განდევნა“ რეგიონიდან. ერთ-ერთი ასეთი „განდევნის“ მექანიზმია ზემოაღნიშნული ზესახელმწიფოსათვის რეგიონში თავისი გეოეკონომიკური პროექტების განხორციელება: რუსეთი ხელს უწყობს ევრაზიის ეკონომიკური კავშირის, ჩინე-

თის პროექტის „ერთი სარტყელი - ერთი გზა“ განვითარებას. ამერიკის შეერთებული შტატები კი აგრძელებს მეორე პროექტის - „ახალი აბრემუმის გზა“-ს ლობირებას.

ამ რეგიონში არსებული მეტოქეობა შანხაის თანამშრომლობის ორგანოგანიზაციის წევრებს - ჩინეთსა და რუსეთს და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის განპირობებულია სხვადასხვა ინტერესებით. ცენტრალურ აზიას ამერიკის შეერთებული შტატები მიიჩნევენ, როგორც მნიშვნელოვან რეგიონს იმ თვალსაზრისით, რომ მსოფლიო ლიდერობას შეინარჩუნებს ერთპოლარული მსოფლიო წესრიგის თვალსაზრისით. რუსეთს ტრადიციულად ამ რეგიონში აქვს პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული კავშირები და ინტერესები. რაც შეეხება ჩინეთის, მისთვის ეს რეგიონი არის საკუთარი პროდუქციისა და რესურსების წყაროების პერსპექტიული ბაზარი. შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ფარგლებში ჩინეთი (მასთან ერთად რუსეთიც) მიზნად ისახავს თანამშრომლობას სეპარატიზმის, ექსტრემიზმისა, ტერორიზმის და სხვა საფრთხეების თავიდან აცილების მიზნით და პრობლემების მოგვარებას ცდილობს შესაძლებლობების ფარგლებში მაქსიმალურად საკუთარი ძალებით.

დასკვნა.

ჩინეთის თანამშრომლობა ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და რუსეთთან მომავლის პერსპექტივაა. ამ ეტაპზე ჩინეთი შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ფარგლებში ახორციელებს რეგიონული და საერთაშორისო უსაფრთხოების წესრიგის დამყარებას. იქ, სადაც ცენტრალური აზიის რესპუბლიკებს შორის გაფორმებულია შეთანხმებები, ტარდება სამხედრო წვრთნები, კონსულტაციები და სხვადასხვა ღონისძიებები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბაშელიევილო, მ. (2021). *ირანი და შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია*. „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“. №14.

<https://library.iliauni.edu.ge/tanamedrove-akhlo-agmosa-vleti/>.

- Acharya, A. (2014). *Global International Relations and Regional Worlds: A New Agenda for international Studies*. International Studies Quarterly 58, no 4. https://www.researchgate.net/publication/269041431_Global_International_Relations_IR_and_Regional_Worlds_A_New_Agenda_for_International_Studies.
- Acharya, A. (2017). *After Liberal Hegemony The Advent of a Multiple Multiplex World Order*. „Ethics International Affairs“ 31, no 3, 2017. doi:10.1017/S0889267941700020x.
- Goreczky, P., Kizekova, A., Jakobowski, J., Brezani, P. (2019). *China in Central and Eastern Europe*. Expectations, Threats and Opportunities in Search of Joined V. 4 Priorities. Think Visegrad.
- Allison, R. (2022). *Regionalism, regional structures and security management in Central Asia*. International affairs 80, no. 2.
- Blank, S. (2005). *The Shanghai cooperative Organisation: Post-Northern or Prohecy*. CEF The Journal of the China-Eurasia. <http://www.chinaeurasia.org/files/CEFOuartetlyAugust2005>.
- Blank, S. (2008). *The Strategic Importance of Central Asia: An American Views*. S. Blank Parameters. Spring 2008.
- You, Bin. (2013). *The relations between China and Russia in the period after the cold war*. „International politics studies“. 2013.
- Medeiros, E. (2009). *China's International Behavior*, E. Medeiros. Rand Corporation. 2009. http://www.rand.org/pubs/monographs/2009/RAND_MG.

References:

- Basheleishvili, M. (2021). *Iran da Shankhais Tanamshromlobis Organizatsia (Iran and the Shanghai Cooperation Organization)*.

„Tanamedrove Akhlo Aghmosavleti“. №14. <https://library.iliauni.edu.ge/tanamedrove-akhlo-agmosavleti/>.

Acharya, A. (2014). *Global International Relations and Regional Worlds: A New Agenda for international Studies*. International Studies Quarterly 58, no.4. https://www.researchgate.net/publication/269041431_Global_International_Relations_IR_and_Regional_Worlds_A_New_Agenda_for_International_Studies.

Acharya, A. (2017). *After Liberal Hegemony The Advent of a Multiple World Order*. „Ethics International Affairs“ 31, no 3, 2017. doi:10.1017/S0889267941700020x.

Goreczky, P., Kizekova, A., Jakobowski, J., Brezani, P. (2019). *China in Central and Eastern Europe*. Expectations, Threats and Opportunities in Search of Joint V. 4 Priorities. Think Visegrad.

Allison, R. (2022). *Regionalism, regional structures and security management in Central Asia*. International Affairs 80, no. 2.

Blank, S. (2005). *The Shanghai cooperative Organisation: Post-Northern or Prohecy*. CEF The Journal of the China-Eurasia. <http://www.chinaeurasia.org/files/CEFOuartetlyAugust2005>.

Blank, S. (2008). *The Strategic Importance of Central Asia: An American Views*. S. Blank Parameters. Spring 2008.

You, Bin. (2013). *The relations between China and Russia in the period after the cold war*. „International politics studies“. 2013.

Medeiros, E. (2009). *China's International Behavior*, E. Medeiros. Rand Corporation. 2009. http://www.rand.org/pubs/monographs/2009/RAND_MG.

China within the Shanghai Cooperation Organisation

Maia Kapanadze

Doctor of History, Associate Professor,
Caucasus International University,
Tbilisi Chargli Street 73, 0179, Georgia,
+995558766887. maia.kapanadze@ciu.edu.ge.
<https://orcid.org/0000-0002-7460-5374>

Mariam Galdava

Ph.D. candidate in Political Science
Caucasus International University
Tbilisi, st. Nutsubidze 29. Georgia, 0179.
+9950770163. Mar.galdava@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-3443-1998>

Abstract.

The Shanghai Cooperation Organisation is an international intergovernmental organisation. It was founded in Shanghai 22 years ago. The founders of this organisation are: China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan. India, Pakistan and Iran have since joined. These countries are permanent members of the Shanghai Cooperation Organisation.

In addition to the permanent member states listed above, the Shanghai Cooperation Organisation includes states with observer status as well as countries called dialogue partners.

One of the main member countries of the Shanghai Cooperation Organisation is China, which is active not only within this organisation, but also on a global scale. His activity within this organisation has always been outstanding. The growth of China's activity during the Russia-Ukraine war is especially noteworthy. After the Hague Court found the president of Russia, the only important member of the Shanghai Cooperation Organisation, guilty, the first person to visit this country was the Chinese president, who brought a 12-point plan for

peace talks between Russia and Ukraine to Moscow. This visit clearly emphasized the strength of the alliance between these two important member countries of the Shanghai Cooperation Organisation.

At the same time, China is trying to increase its role in the Middle East region. The indicator of his political aspirations is that through his mediation, diplomatic relations were established between one of the member countries of the Shanghai Cooperation Organisation - Iran and Saudi Arabia.

Keywords: Organisation; Cooperation; China; Region; Country; Union.